

Bifolium

Nieuws over handschriften en oude drukken

Redactie: p/a Vakgroep Mediaevistiek, Nieuwe Kijk in 't Jatstraat 56, 9712 SJ Groningen NL

7

APRIL 1986

Ter inleiding

1986 zal in het teken staan van de zestiende eeuw. Herdacht zal worden dat Nederlands meest bekende humanist, Desiderius Erasmus, 450 jaar geleden in Bazel stierf (12 juli 1536). Daarnaast zijn er zeven tentoonstellingen rond het thema *De eeuw van de beeldenstorm*. Een daarvan, die in het Rijksmuseum Meermanno-Westreenianum te 's-Gravenhage, zal geheel gewijd zijn aan het boek. Dit betekent echter niet dat op de overige tentoonstellingen niet in ruime mate aandacht zal worden besteed aan geschreven en gedrukte werken. Een uitgebreide brochure over dit gezamenlijke 16e eeuw project kan men verkrijgen bij de participerende musea en archieven. Men lette tevens op publicaties in de dagbladen.

HAARLEM Frans Halsmuseum: *Leerrijke reeksen. Grafiek van Maerten van Heemskerck*. 13 september - 23 november 1986.

ROTTERDAM Museum Boymans - Van Beuningen: *De huisraad van een molenaarsweduwe. Gebruiksvoorwerpen uit een 16de-eeuwse boedelinventaris*. ca. 12 september - 8 december 1986.

UTRECHT Rijksmuseum Het Catharijneconvent: *Papen en ketters onder Filips II*. 10 september - 17 november 1986.

AMSTERDAM zie onder Beeldenstorm.

BAZEL Barfüsserkirche: *Erasmus von Rotterdam*. 26 april - 7 september 1986. Vooral persoonlijke bezittingen van Erasmus krijgen de aandacht: zijn correspondentie, studeerkamer en drukkerskabinet. Catalogus incl. entreeprijs SF 30. Di. gesloten. Een brochure met nadere informatie is te verkrijgen bij het Zwitsers Verkeersbureau (020- 222033).

BERLIJN (Oost- en West-) Deutsche Staatsbibliothek en Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz. Jubileumtentoonstellingen ter herdenking van het 100-jarig bestaan van de afdeling Handschriften en de 325ste verjaardag van de bibliotheek. Vanaf november 1986. Nadere gegevens in het volgende nummer van Bifolium. Inlichtingen bij de Staatsbibliothek in West-Berlijn, 09-49-30-2661.

BRUSSEL Koninklijke Bibliotheek Albert I: *Manuscripten met grisaille miniaturen*. 15 mei - 5 juli 1986.

'S-GRAVENHAGE zie onder Beeldenstorm.

'S-GRAVENHAGE Koninklijke Bibliotheek: *Bijzondere aanwinsten verworven tijdens het bibliothecariaat van Dr C. Reedijk*. 29 april - 25 juni 1986. Rijk geïllustreerde cat. samengesteld door diverse medewerkers van de KB. Fl 30. Deze tentoonstelling met handschriften, oude drukken, zeldzame en kostbare werken, boekbanden en papier werd ingericht t.g.v. het afscheid van dr C. Reedijk als bibliothecaris van de KB.

TENTOONSTELLINGEN

DE EEUW VAN DE BEELDENSTORM

AMSTERDAM Amsterdams Historisch Museum: *De smaak van de elite. Amsterdamse kooplieden en hun cultuur in de 16de eeuw*. 7 oktober - 7 december 1986.

AMSTERDAM Gemeentearchief: *Woelige tijden. Amsterdam in de eeuw van de beeldenstorm*. 19 september - 15 november 1986.

AMSTERDAM Rijksmuseum: *Kunst voor de beeldenstorm. Noordnederlandse kunst 1525-1580*. 13 september - 23 november 1986.

'S-GRAVENHAGE Rijksmuseum Meermanno-Westreenianum: *Het boek in Nederland in de 16de eeuw*. ca. 12 september - 22 november 1986.

'S-GRAVENHAGE Koninklijke Bibliotheek: *Afscheid van Henk Voorn*. 29 september - 13 november 1986. Tentoonstelling n.a.v. het vertrek van Henk Voorn, conservator van de Papierhistorische afdeling. Er wordt een overzicht gegeven van de rijke collecties papier, boeken en prenten m.b.t. de geschiedenis van het papier en de papierfabricage.

'S-GRAVENHAGE Museon: *Brandaan, de Ierse Odysseus*. 20 september - 27 oktober. Voor details zie onder Utrecht.

GENÈVE Bibliothèque publique et universitaire de Genève: *Le psautier de Genève 1562-1865*. 12 maart - 15 juni 1986. Cat. met voorwoord van J.D. Candauz, Genève, Bibliothèque publique et universitaire, 1986. 112 p., 100 ill. SF 15. ISBN 2 88220 001 3. Eenvoudige tentoonstelling maar goede catalogus.

GRONINGEN Universiteitsbibliotheek: *Groninger drukken uit tweehonderd jaren. 1600-1800*. 15 mei - 15 augustus 1986. Cat. J. Kingma. Groningen, Universiteitsbibliotheek, 1986. ca. 80 p. ill. ca. Fl 10.

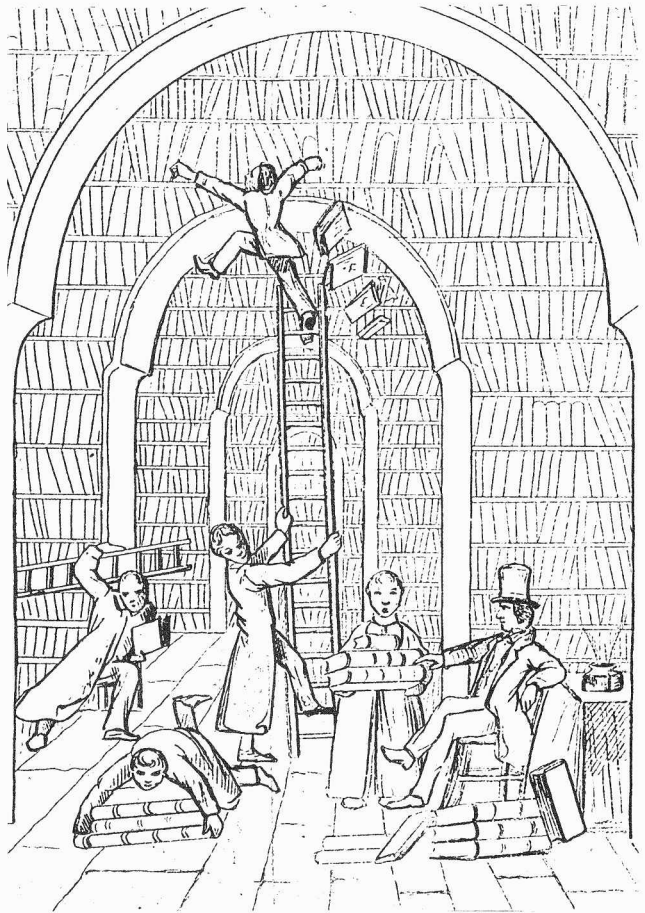
HAARLEM zie onder Beeldenstorm.

ROTTERDAM Gemeentearchief, Gemeentebibliotheek, Lees kabinet van de Universiteitsbibliotheek en Museum Boymans - Van Beuningen. Vanaf 9 november 1986 (dies natalis van de Erasmusuniversiteit) diverse activiteiten, waaronder tentoonstellingen en een symposium n.a.v. het 450ste sterfjaar van Desiderius Erasmus. Er zal een begeleidende bundel verschijnen waarin een biografie van Erasmus, enkele lezingen van het symposium en een voorwerpenlijst van tentoongestelde objecten zullen worden opgenomen. Meer informatie volgt in Bifolium 8.

ROTTERDAM zie ook onder Beeldenstorm.

UDEN Museum voor Religieuze Kunst: *Birgitta van Zweden 1303-1373. Zes eeuwen kunst en cultuur van haar kloosterorde*. 23 maart - 23 mei 1986, di. gesloten. Cat. samengesteld door L. van Liebergen. Uden, Museum voor Religieuze Kunst, 1986. 128 p. 155 ill. Fl 25. ISBN 90 71647 01 3.

UTRECHT Rijksmuseum Het Catharijneconvent: *Brandaan, de Ierse Odysseus*. 13 juni - 10 augustus 1986. Expositie over de legendarische middeleeuwse zeevaarder St. Brandaan, de hoofdpersoon van één van de oudste werken uit de Nederlandse letterkunde. De tentoonstelling vormt een onderdeel van de viering van het 350-jarig bestaan van de Rijksuniversiteit Utrecht en toont een aantal beroemde middeleeuwse handschriften uit binnen- en buitenland. Een begeleidende bundel zal verschijnen bij Hes Uitgevers, 1986. ca. 150 p. ill. ca. Fl 20. ISBN 90 6194 106 7. Nadien is de tentoonstelling in beperkte vorm te zien in het Museon te 's-Gravenhage.

Spotprent op de situatie in de UB Utrecht omstreeks 1856. Zie Vier eeuwen Universiteitsbibliotheek Utrecht.

UTRECHT zie ook onder Beeldenstorm.

WOLFENBÜTTEL Herzog August Bibliothek: *Alte Drucke und Miniaturen*. 11 januari - 6 juli 1986.

WOLFENBÜTTEL Herzog August Bibliothek: *Memorabilia Erasmiana. Zum Gedenken an Erasmus von Rotterdam*. 12 juli - 31 augustus én 28 oktober - 31 december 1986. Laatstgenoemde tentoonstelling wordt ingericht ter gelegenheid van de jaarlijkse 'Arbeitssitzung des Wolfenbütteler Arbeitskreises für Renaissance-Forschung', ditmaal gewijd aan 'Erasmus und Europa'. Zoals gebruikelijk voor de HAB worden beide tentoonstellingen door geïllustreerde catalogi begeleid.

CONFÉRENTIES

KOLLEKOLLE

Papierhistorisch congres, 11-14 augustus 1986. Voor nadere informatie zie Bifolium 6.

OXFORD

Institute of Paper Conservation, 14-18 april 1986: *New Directions in Paper Conservation*. Georganiseerd t.g.v. het tienjarig bestaan van het Instituut.

OXFORD

Seminar in the History of the Book before 1500, 3-5 juli 1986. Veel aandacht zal worden geschonken aan terminologie, o.a. aan de hand van het recente 'Vocabulaire codicologique' van Denis Muzerelle. Inlichtingen: mrs Linda Brownrigg, 56 Staunton Road, Oxford OX3 7TP.

St Brandaan en walvis.
Te zien in Utrecht en 's-Gravenhage.

WOLFENBÜTTEL

Bibliotheken und Aufklärung, 7-9 april 1986.
Congres van de Wolfenbütteler Arbeitskreis für
Bibliotheksgeschichte. Nadere informatie bij
dr Werner Arnold, HAB, 3340 Wolfenbüttel,
Postfach 1227.

V A R I A

RECENTE - AANGEKONDIGDE L I T T E R A T U U R

TWEE NIEUWE SERIES

De uitgeverij Davaco startte een nieuwe, relatief
betaalbare, serie 'Studies and facsimiles of Nether-
landish illuminated manuscripts', onder redactie van
James H. Marrow. Voor gegevens over het eerste deel,
zie hieronder Rosarium.

Te Leuven werd gestart met een 'Corpus of Illuminated
Manuscripts from the Low Countries', o.l.v.
M. Smeyers. Een eerste deel verscheen (zie Cardon, B.);
volgende delen zullen gaan over de Legenda Aurea uit
de Universiteitsbibliotheek van Glasgow en over
gothische boekverluchting in het diocees Luik.

ARATEA (Leiden, Bibl. der Rijksuniversiteit Voss.
Lat. Q. 79) hrsgg. von F. Mutherich, P.F.J. Obbema.
Luzern, Facsimile-Verlag. 2 vols. Intekenprijs SF 3250.

ARS impressoria ... Eine internationale Festgabe für
Severin Corsten zum 65. Geburtstag. München, Sauer,
1986. ISBN 3 598 10587 8.

De ARTE et libris. Festschrift Erasmus 1934-1984.
Red. A. Horodisch. Amsterdam, Erasmus Antiquariaat
en Boekhandel, 1984. vi, 469 p. Met artikelen in het
Nederlands, Engels, Duits en Frans.

BAYERISCHE Staatsbibliothek. Inkunabelcatalog
Bd I. Wiesbaden, Reichert. Intekenprijs DM 180.

BOEK, bibliotheek en geesteswetenschappen. Opstellen
door vrienden en collega's van Dr C. Reedijk geschreven
ter gelegenheid van zijn afscheid als bibliothecaris
van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage.
Hilversum, Uitgeverij Verloren, 1986. ca. 440 p. Fl 60.
ISBN 90 6550 304 8.

CARDON, B., LIEVENS, R., SMEYERS, M.
Typological scenes from the Life of Jesus. A
manuscript from the Gold Scrolls Group (Bruges,
ca. 1440) in the Pierpont Morgan Library, New
York, ms. Morgan 649. (Corpus of Illuminated
Manuscripts from the Low Countries, 1) Leuven,
Peeters, 1985. 206 p. ill. BFr 1000. ISBN
90 6831 041 0.

CATALOGUE of Books Printed in the 15th Century
now in the British Library. Part XII Italy
(Supplement). Londen, British Library, 1985.
108 p. 8 pl.

CODICES manuscripti operum Thomae de Aquino 3:
Bibliothecae Namur-Paris. Montréal, Les Presses
de l'Université de Montréal - Paris, J. Vrin,
1985. 13, 395 p. \$35.

FRANCKAERT Nadia en Marc VAN POTTEMBERGHE
Vijf eeuwen Stadsbibliotheek Antwerpen. Publicaties
SBA/AMVC, 7. antwerpen 1985. 95 p. ill. Te bestellen
bij Stadsbibliotheek, Hendrik Conscienceplein 4,
B-2000 Antwerpen, door girering van 200 BF naar
pr 000-008 5532-75, onder vermelding van "Vijf
eeuwen SB Antwerpen".

GEERT Grote en de Moderne Devotie. Ons Geestelijk
Erf 59, afl. 2-3 (1985). Bundel met teksten voor-
gedragen op het Geert Grote congres te Nijmegen,
27-29 september 1984, waarvan enkele gewijd zijn
aan scriptoria en bibliotheken.

GEORDEND en gedrukt. Vier eeuwen Nederlandse
handelscatalogi. Grafisch Nederland, 1985. 104 p.
ill. Fl 49,50. ISBN 90 7089 603 6. Artikelen o.a.
over boekveilingcatalogi.

GRUIJS, A. Paleografische en codicologische raad-
sels: Johannes van Neercassel, Karl Marx en een
boedellijst uit Doesburg: afscheidscollage aan de
Katholieke Universiteit van Nijmegen op 24 januari
1986. Nijmegen, KU, 1986. 17 p. ill.

HAMEL Christopher de A History of Illuminated
Manuscripts. Londen, Phaidon, 1986. 256 p. 250 ill.
£ 25. ISBN 0 7148 2361 9.

HANEBUTT-BENZ Eva Maria Die Kunst des Lesens:
Lesemöbel und Leseverhalten vom Mittelalter bis zur
Gegenwart. Frankfurt am Main, Museum für Kunsthand-
werk, 1985. ca. Fl 50. ISBN 3 8872 026 2. 222 p. ill.

HUISMAN Gerda C. Rudolph Agricola. A biblio-
graphy of printed works and translations.
Nieuwkoop, De Graaf, 1985. (Bibliotheca Biblio-
graphica Neerlandica, 20) xiv, 262 p. ill. Fl 125.
ISBN 90 6004 387 1.

Le LIVRE au siècle des Rolin. Exposition, Autun,
Bibliothèque Municipale, 8 juin - 28 septembre 1985.
Autun, Bibliothèque Municipale, 1985. 73 p. ill.

MIDDELEEUWSE manuscripten. Nederlands Kunsthistorisch
Jaarboek 36 (1985). Stichting Nederlandse Kunst-
historische Publicaties, 1985. 197 p. ill. Fl 145.
ISBN 90 228 4440 4. Themanummer over handschriften-
verluchting met onder meer een catalogus van Italiaanse
handschriften in Nederlands bezit en enkele, deels
methodologisch opgezette, studies.

'Grolier-band', gebonden te Parijs, ca. 1550.
KB Den Haag, 225 E 5. Te zien in Den Haag,
Reedijk-tentoonstelling.

NIEDERDEUTSCHE Drucke des 15.-16. Jahrhunderts aus norddeutschen Bibliotheken. (Einleitung: Hubertus Menke) Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung, 91 (1984), 4, pp. 57-104. Deze aflevering van dit tijdschrift bevat een tentoonstellingscatalogus van 26 Nederduitse drukken die in Noordduitse bibliotheken bewaard worden.

OLIVER, J.H. Manuscripts sacred and secular: from the collections of the Endowment for Biblical Research and Boston University. Boston, Boston University School of Theology, Endowment for Biblical Research, 1985. xiii, 95 p. ill. ISBN 0 872 70051 8.

OPSTELLEN over de Koninklijke Bibliotheek en andere studies. Bundel samengesteld door medewerkers van Dr C. Reedijk ter gelegenheid van zijn aftreden als bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage. Hilversum, Uitgeverij Verloren, 1986, 1986. ca. 570 p. Fl 75. ISBN 90 6550 303X.

ROSARIUM (Chester Beatty Library Dublin, ms. Western 99). Studies and Facsimiles of Netherlandish Illuminated Manuscripts, vol. 1. Doornspijk, Davaco Publishers, 1985. 2 vols. in cassette. Het Beatty Rosarium wordt toegeschreven aan Simon Bening uit Brugge (1483-1561) en behoort tot zijn beste werk. ISBN 9 070 28822 2. ca. Fl 500.

SACK Vera Die Inkunabeln der Universitäts-Bibliothek und anderer öffentlicher Sammlungen in Freiburg im Breisgau und Umgebung. Wiesbaden, Harrassowitz, 1985. 3 vols. (Kataloge der Universitätsbibliothek Freiburg im Breisgau, 2). ISBN 3 447 02319 8.

SCHNEIDERS, P. Papieren geheugen: boek en schrift in de westerse wereld. Weesp, Fibula / Van Dishoeck, 1985. 228 p. ill. ISBN 90 228 33860.

SMEYERS, M. La Miniature. Mise à jour du fascicule no. 8 (Typologie des sources du moyen âge occidental). Turnhout, Brepols, 1985.

THOMAS à Kempis: De imitatione Christi en andere werken: een short-title catalogus van de 17e en 18e eeuwse drukken in de bibliotheken van Nederlandstalig België. Samengest. door Willem Audenaert. Leuven, Katholieke Universiteit, 1985. (Instrumenta Theologica, 3)

TUSSENTIJD. Bundel studies aangeboden aan W.P. Gerritsen ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag. Red. A.M.J. van Buuren e.a. Utrecht, Hes Uitgevers, 1985. (Utrechtse Bijdragen tot de Mediëvistiek, V). ISBN 90 6194 075 3.

VIJF EEUWEN Universiteitsbibliotheek Utrecht. Deel I. De eerste drie eeuwen. D. Grosheide, A.D. Monna en P.N.G. Pesch. Utrecht, Universiteitsbibliotheek / Hes Uitgevers, 1986 (zomer). ca. 320 p. ill. Geb. Fl 59,50, pbk Fl 39,50. Met een zestal uitgebreide hoofdstukken over o.a. de confiscatie van de Utrechtse klooster- en kapittelbibliotheken, de inrichting van de bibliotheek, de voornaamste legaten, de verhouding stadsbibliotheek en academie, de Franse tijd en de negentiende eeuw.

A D R E S W I J Z I G I N G

Sinds 6 januari 1986 is het nieuwe adres van de Universiteitsbibliotheek Groningen: Broerstraat 4, 9712 CP Groningen. De afdeling Oude en Kostbare Werken is telefonisch te bereiken onder de nummers 050-635064 en 635063.

BIFOLIUM is een informatieblad over activiteiten rond handschriften en oude drukken. Het bevat zoveel mogelijk gegevens over tentoonstellingen, catalogi, conferenties, workshops, bijeenkomsten van codicologen en/of bibliografen. Bij beschikbare ruimte kan een kort verzoek om informatie worden opgenomen.

Bifolium verschijnt twee maal per jaar, in april en oktober.

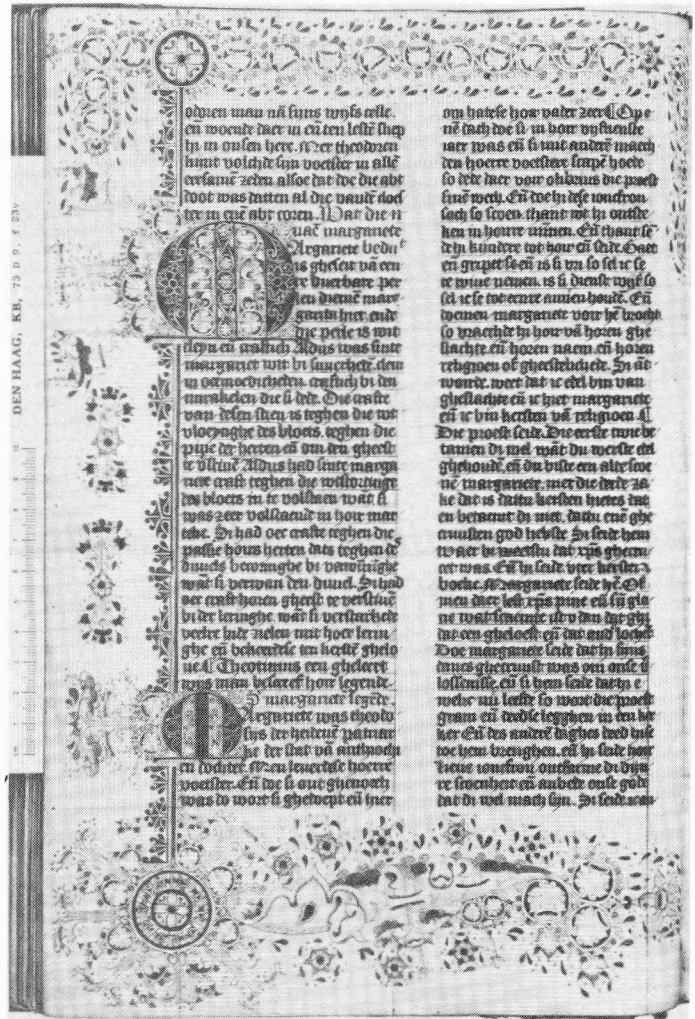
Een abonnement kost voorlopig acht gulden per vier nummers. Na opgave van naam en adres bij de redactie ontvangt men een accept-girokaart.

Redactie: Jos.M.M. Hermans (050-636114), G.C. Huisman (050-635064), W.C.M. Wüstefeld (030-313835).

V A R I A

NIJMEGEN

Op 24 januari 1986 nam prof. dr Albert Gruijs afscheid als hoogleraar in de Hulpwetenschappen van de Geschiedenis aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Als zijn opvolger is benoemd prof. dr P.F.J. Obbema, die naast deze nieuwe functie conservator van de Westerse Handschriften in de Universiteitsbibliotheek van Leiden zal blijven.

Hs KB Den Haag 73 D 9, f. 23v
St Margriet, uit de Gulden Legenden
(zie: Middeleeuwse manuscripten)

De tentoonstelling over Groningse drukken in de Universiteitsbibliotheek te Groningen wordt niet, zoals in de agenda van dit Bifolium vermeld, in het voorjaar gehouden, maar is te bezichtigen van 30 oktober tot en met 19 december 1986.